INHOUDSOPGAVE

Menshack! 6

Verschil georganiseerde misdaad en ondermijnende criminaliteit 10

Het schillenmodel van criminele rollen 14

- Schil 1: de samenleving 15
- Schil 2: onbewust betrokken burgers 15
- Schil 3: ondersteuners 16
- Schil 4: specialisten 16
- Schil 5: uitvoerders 17
- Schil 6: coördinatoren 17
- Schil 7: de kern 17

Ronselen 20

- Vormen van ronselen 23
- Criminele lokmiddelen 25
- Hoe beoordelen ronselaars of iemand geschikt is? 29
- Digitale leefwerelden 31

Criminele intimidatie- en beïnvloedingsstijlen 42

- Directe intimidatie of geweld 46
- Indirecte intimidatie 48
- Psychologische intimidatie 52
- Directe instrumentele beïnvloeding 55
- Relationele beïnvloeding - Crimeflirt® 58

Crimeflirt® bij verschillende doelgroepen 88

- Jongeren 89
- Jongvolwassenen 91
- Volwassenen 93
- Senioren 95
- Beschermende factoren binnen de levensloop 96

Weerbaar Nee handelingsmethodiek **98**
Hoe zeg je nee met impact? 99

Criminele driehoek in detentie® **106**

Hoe weerbaar ben jij tegen criminelen? **110**
Uitslag 122
Jouw handelen en keuzes 126
Waarden en normen 126
Hoe word ik een integer persoon? 134
Reflecteren vanuit Crimeflirt® 137
Welke informatie geef jij weg? 148
Hoe geef je feedback op afwijkend gedrag? 153

Praktijktips voor organisaties en personen **160**

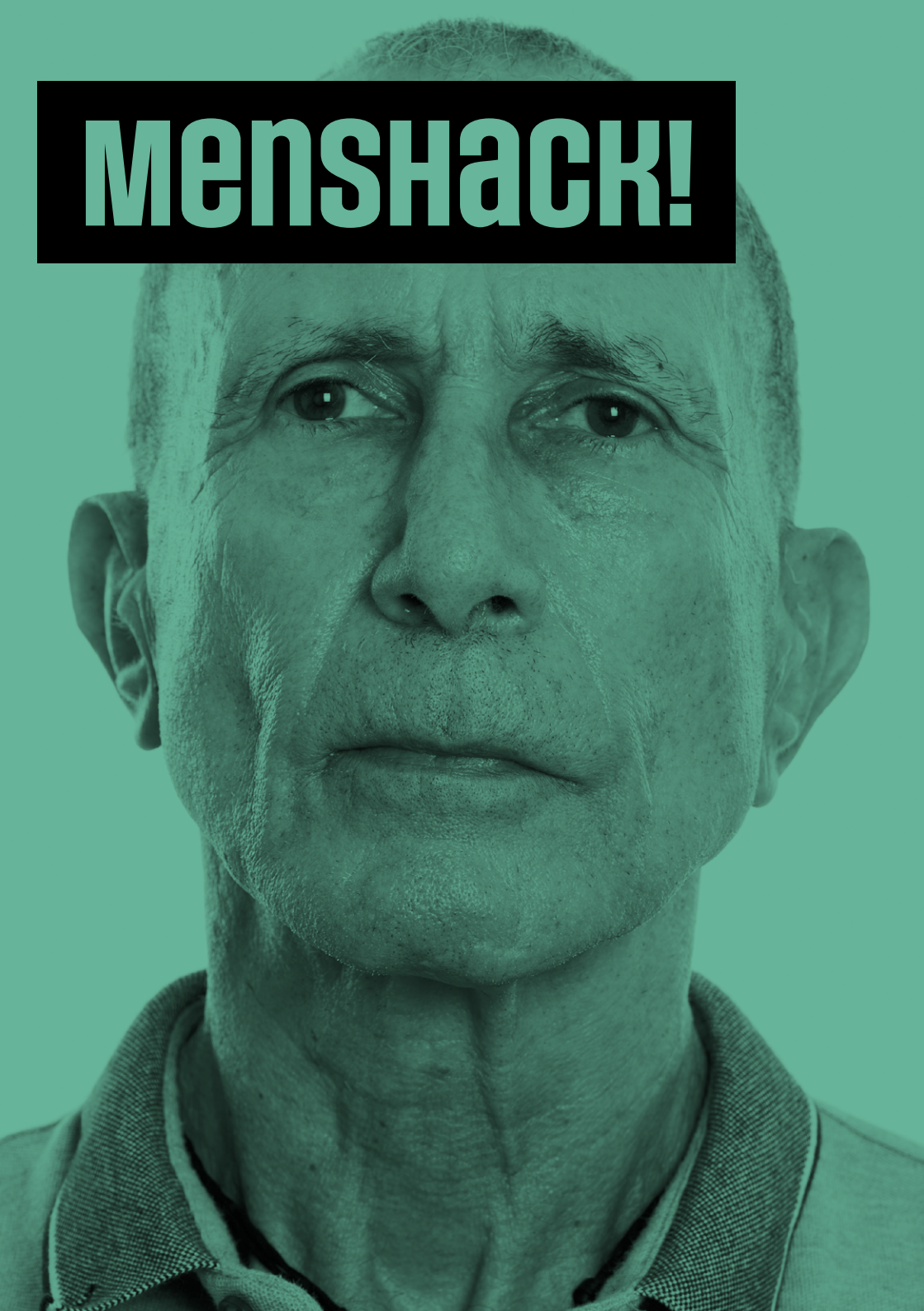
Signalenlijst Crimeflirt® **182**
Verandering in gedrag 183
Een relatie wordt steeds persoonlijker 183
Cadeaus, hulp en voordelen 184
Kleine verzoeken worden steeds groter 185
Ongebruikelijke belangstelling voor informatie 186
Afwijken van regels en procedures 186
Geheimhouding 187
Goedpraten 188
Persoonlijke of financiële kwetsbaarheid 188
Druk, chantage of intimidatie 189
Signalen in een organisatie of onderneming 190
Van signaal naar beoordeling 191

Verantwoording **196**

Nawoord - dr. Edward van der Torre **202**

Literatuur **206**

Menshack!

Dagelijks verschijnen in de media berichten over de gevolgen van georganiseerde misdaad. Explosies in woonwijken, liquidaties, witwassen, kwetsbare mensen die slachtoffer zijn van mensenhandel, zorgfraude, drugscriminaliteit, cybercriminaliteit en milieudelicten lijken inmiddels onderdeel van het dagelijkse nieuws. Achter elk incident schuilt een crimineel verdienmodel dat steeds professioneler wordt.

Overheidsorganisaties en partners investeren daarom fors in de bestrijding van georganiseerde misdaad. Gemeenten, politie, Openbaar Ministerie, Belastingdienst en andere instanties delen steeds vaker informatie, werken datagedreven en zetten geavanceerde technologie in om georganiseerde misdaad aan te pakken. Toch ontstaat een ongemakkelijke paradox. Terwijl onze systemen steeds slimmer worden, verleggen criminelen hun strategie. Niet langer staat het hacken van computers centraal. Het doelwit is de mens geworden: van systeemhack naar menshack.

Jarenlang draaide beveiliging om techniek. Firewalls, toegangsrechten, camera's, encryptie en algoritmen moesten criminelen buiten houden. Maar criminelen leren mee. Wanneer systemen beter beveiligd raken, wordt de mens de zwakste schakel. In de cybersecurity wordt dit fenomeen al jaren beschreven als social engineering: het manipuleren van mensen om toegang te krijgen tot informatie, systemen of middelen. Het Nationaal Cyber Security Centrum (NCSC) waarschuwt dat veel aanvallen niet beginnen met een technische kwetsbaarheid, maar met psychologische beïnvloeding. Criminelen maken gebruik van vertrouwen, geld, druk, verleiding of intimidatie om hun doel te bereiken. Naarmate technische barrières sterker worden, verschuift de aandacht van criminelen naar gedrag, relaties en toegang. De mens wordt daarmee niet alleen slachtoffer, maar soms ook onbedoeld facilitator van criminaliteit. De mens is niet alleen een mogelijk aangrijpingspunt, maar ook een belangrijke verdedigingslinie.

VERSCHIL
GEORGANISEERDE
MISDAAD
EN ONDERMIJNENDE
CRIMINALITEIT

Voordat we beginnen, is het goed dat je het verschil weet tussen georganiseerde misdaad en ondermijnende criminaliteit. Georganiseerde misdaad betreft samenwerkingsverbanden van personen of groepen die primair gericht zijn op het systematisch plegen van ernstige, winstgedreven criminaliteit en die in staat zijn hun illegale activiteiten effectief af te schermen van de opsporing en de overheid. Ondermijnende criminaliteit behelst de schadelijke maatschappelijke effecten van de georganiseerde misdaad in onze samenleving.

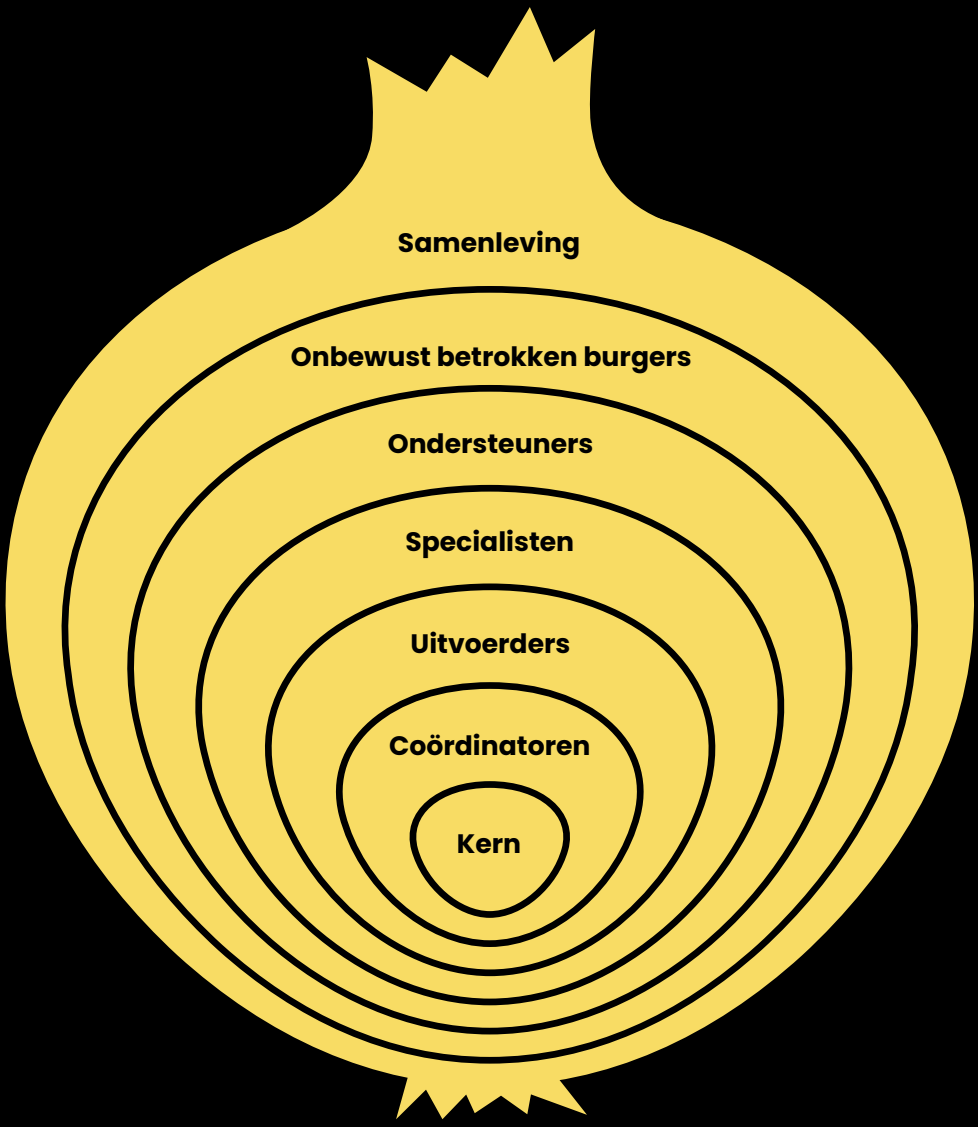
Interessante verdieping

In criminele netwerken spelen onderlinge afhankelijkheid, vertrouwen, sociale relaties en een zekere mate van organisatie een cruciale rol. Criminele samenwerkingsverbanden kunnen zich richten op uiteenlopende vormen van criminaliteit, zoals de productie en handel in drugs, mensenhandel, witwassen, fraude, milieucriminaliteit en cybercriminaliteit. Kenmerkend is dat georganiseerde misdaad niet uitsluitend bestaat uit de gepleegde strafbare feiten, maar ook uit de organisatie, voorbereiding, afscherming en samenwerking die nodig zijn om deze criminaliteit duurzaam en winstgevend te laten zijn. Het is een complex sociaal netwerk of systeem met onderlinge samenwerking.

Mede mogelijk gemaakt door de georganiseerde misdaad

Georganiseerde misdaad opereert niet los van de samenleving. Criminele netwerken zijn vaak diep verweven met wijken, het buitengebied, havens, bedrijventerreinen, bedrijven, sportverenigingen en maatschappelijke structuren. Zij begrijpen waar behoeften bestaan, waar regels knellen en waar de overheid of de markt onvoldoende voorziet of niet zichtbaar actief is door bijvoorbeeld toezicht. Juist daar ontstaat ruimte voor criminaliteit. Criminelen creëren niet altijd een behoefte, zij spelen in op bestaande behoeften en verdienen eraan. Zij bieden een illegaal alternatief wanneer de legale weg te duur, te langzaam of niet toegankelijk is.

Het schillenmodel van criminele rollen

TikTok

TikTok onderscheidt zich door het grote bereik en de snelheid waarmee video's zich verspreiden. Het is een platform waarop leefstijlen zichtbaar worden gemaakt. TikTok draagt bij aan de normalisering van een criminele levensstijl en aan het bereiken van grote groepen jongeren. Ook worden gebruikers vanuit TikTok regelmatig doorverwezen naar andere communicatieplatforms.

PRIMAIRE FUNCTIE

Bereik, zichtbaarheid en normalisering van een leefstijl.

BELANGRIJKSTE DOELGROEP

Jongeren.

WhatsApp

WhatsApp vervult vooral een vervolgfunctie. Wanneer eenmaal een relatie is ontstaan, verloopt een belangrijk deel van de dagelijkse communicatie via persoonlijke chats of groepsgesprekken. Hier worden afspraken gemaakt, informatie uitgewisseld en contact onderhouden. Het platform is minder geschikt voor openbare werving, maar juist belangrijk voor het onderhouden van bestaande relaties.

PRIMAIRE FUNCTIE

Persoonlijke communicatie, vervolgcontact en groepsgesprekken.

BELANGRIJKSTE DOELGROEP

Alle leeftijden.

CRIMEFLIRT®
BIJ VERSCHILLENDE DOELGROEPEN

De wijze waarop criminelen mensen benaderen verschilt per levensfase. Dit komt omdat behoeften, verantwoordelijkheden en kwetsbaarheden gedurende de levensloop veranderen. Jongeren bevinden zich in een fase van identiteitsontwikkeling en sociale positionering. Jongvolwassenen worden geconfronteerd met de overgang naar financiële zelfstandigheid. Volwassenen dragen verantwoordelijkheid voor werk, gezin en inkomen. Ouderen beschikken vaker over financiële reserves, leven soms geïsoleerder en zijn in toenemende mate afhankelijk van digitale dienstverlening.

Jongeren

De meeste Nederlandse onderzoeken naar online ronselen richten zich op jongeren tussen ongeveer 12 en 23 jaar. Deze levensfase wordt gekenmerkt door snelle neurologische, sociale en psychologische ontwikkeling. Jongeren ontwikkelen hun identiteit, zoeken hun plaats binnen leeftijdsgroepen en experimenteren met autonomie. Tegelijkertijd is het vermogen om risico's volledig te overzien nog in ontwikkeling. Dat maakt deze groep niet automatisch kwetsbaar voor criminaliteit, maar verklaart wel waarom juist jongeren relatief vaak worden ingezet voor uitvoerende taken.

Jongeren worden benaderd via platforms waarop zij al actief zijn, zoals Snapchat, Instagram, Telegram en online games. De eerste contacten gaan vaak niet direct over criminaliteit, maar ontwikkelen zich geleidelijk tot een relatie waarin uiteindelijk een criminele opdracht kan worden geïntroduceerd.

Voorbeeldcontact

Fysieke benadering

Een oudere jongen hangt regelmatig rond bij het schoolplein of het voetbalveld. Hij groet. Maakt een grapje. Geeft complimenten. Onthoudt namen. Koopt af en toe een blikje drinken. Geeft sigaretten weg of verkoopt heel goedkoop nepsigaretten. Hij vraagt niets. Na enkele weken kent iedereen hem. Langzaam ontstaat vertrouwen.

WEERBAAR NEE

HANDELINGSMETHODIEK

VOOR ONGEWENSTE (CRIMINELE) BEÏNVLOEDING OF CORRUPTIE

HERKENNEN

Herken de signalen van ongewenste (criminele) beïnvloeding of corruptie en wees je bewust van jouw professionele rol en grenzen.

CONTACT

Verlaag de spanning en zorg dat de ander zich gehoord voelt. Door actief te luisteren en samen te vatten hoeft de ander zijn boodschap niet te blijven herhalen. Daarmee voorkom je dat de druk verder oploopt.

CONNECTIE

Geef erkenning aan het belang, niet aan het gedrag. Laat zien dat je begrijpt waarom iets belangrijk is voor de ander, zonder een toezegging te doen of mee te gaan in het verzoek.

GRENS

Creëer duidelijkheid. Zeg duidelijk en consequent: nee. Houd je boodschap kort en geef geen argumenten of openingen die uitnodigen tot verder onderhandelen.

AFRONDEN

Maak duidelijk dat jouw grens ook gevolgen heeft.
Laat zien dat je niet alleen nee zegt, maar ook daarnaar handelt. Meld dit incident. Zo vergroot je niet alleen je eigen weerbaarheid, maar ook die van de organisatie.

A: Het vak Werkbelasting en -omstandigheden Organisatiecultuur en veiligheid			**B: De ander**			**C: Jezelf**		
	J/N	0-10		J/N	0-10		J/N	0-10
1. Heb je meer werk dan je aankunt?			1. Heb je structureel betaalde neven-werkzaamheden?			1. Ben je onlangs gescheiden of is een belangrijke relatie beëindigd?		
2. Heb je problemen of conflicten met jouw leidinggevende?			2. Heb je thuis last van de buren of woonomgeving?			2. Heb je zorgen over je huwelijk of relatie?		
3. Heb je problemen of conflicten met een of meerdere collega's?			3. Heb je weinig tijd voor jezelf?			3. Zijn er structurele conflicten in je relatie?		
4. Heb je problemen of conflicten met cliënten, klanten, patiënten, bewoners, leerlingen, burgers of andere personen met wie je beroepsmatig werkt?			4. Heb je moeite om werk en gezin (privé) te combineren?			4. Is er onlangs een dierbare overleden?		
5. Denk je erover om van werkomgeving of functie te veranderen?			5. Ervaar je een gebrek aan hobby's of ontspannende activiteiten?			5. Word je beperkt door lichamelijke klachten?		
6. Word je op je werk gediscrimineerd, buitengesloten of gepest?			6. Kost het je moeite om tijd vrij te maken voor hobby('s) of ontspanning?			6. Ben je betrokken geweest bij een gevaarlijk of schokkend incident, zoals een ongeval, bedreiging of geweldsincident?		

De volgende vragen gaan over factoren die jouw weerbaarheid kunnen versterken. Beantwoord de vragen met J (ja) of N (nee). Wanneer je ja antwoordt, geef ook hier een score van 0 tot en met 10. Beoordeel nu in welke mate de beschermende factor bij jou aanwezig is:

- 0 = helemaal niet aanwezig
- 5 = gedeeltelijk aanwezig
- 10 = sterk aanwezig en betrouwbaar

D: Beschermende en risicofactoren		
	J/N	0-10
1. Heb je ten minste één persoon die je volledig vertrouwt?		
2. Kun je hulp vragen wanneer je die nodig hebt?		
3. Heb je voldoende mogelijkheden om te herstellen na een drukke periode?		
4. Slaap je meestal voldoende?		
5. Heb je regelmatig tijd voor ontspanning, beweging of hobby's?		
6. Kun je meestal goed omgaan met onverwachte veranderingen?		
7. Kun je na een tegenslag je evenwicht weer terugvinden?		

‘Iedereen kan doelwit worden van een crimeflirt.® Juist daarom is elkaar aanspreken geen teken van wantrouwen, maar van betrokkenheid.’

Praktijktips voor organisaties en personen

Meewerken is niet altijd vrij kiezen Iemand die informatie deelt of een strafbare handeling uitvoert, kan tegelijkertijd doelwit van beïnvloeding zijn. Eerdere fouten, ontvangen gunsten, schulden, loyaliteit, schaamte of angst kunnen worden gebruikt om iemand te laten doorgaan. Vraag daarom niet alleen wat iemand heeft gedaan, maar ook of die persoon werkelijk kon stoppen en welke gevolgen hij of zij bij een weigering verwachtte. Dit neemt de eigen verantwoordelijkheid niet automatisch weg, maar voorkomt dat alleen naar de uitvoerder wordt gekeken terwijl de aansturing en afhankelijkheid buiten beeld blijven.

Signalen in een organisatie of onderneming

Beïnvloeding krijgt meer ruimte wanneer:

- Eén persoon een volledig proces zonder tegencontrole kan uitvoeren.
- Toezicht op gevoelige werkzaamheden beperkt is.
- Controles gemakkelijk kunnen worden omzeild.
- Medewerkers langdurig dezelfde kwetsbare positie vervullen.
- Opvallend systeemgebruik niet wordt gecontroleerd.
- Cadeaus, belangen, nevenactiviteiten en contacten niet worden geregistreerd.
- Eerdere signalen, klachten of incidenten niet met elkaar worden verbonden.
- Leidinggevenden te laat of niet reageren.
- Resultaten belangrijker zijn dan de manier waarop zij worden behaald.
- Kritische vragen en tegenspraak worden ontmoedigd.

VERANTWOORDING

De Crimeflirt®-methodiek is niet ontstaan vanuit één onderzoek of één praktijkcasus. De methodiek is het resultaat van een langdurig ontwikkelproces waarin (persoonlijke) praktijkervaringen, wetenschappelijke inzichten en ervaringen van professionals met elkaar zijn verbonden. De eerste verkenningen dateren uit 2019. In deze periode werd begonnen met het verzamelen en analyseren van praktijkervaringen rondom georganiseerde misdaad, criminele beïnvloeding, corruptie, misstanden en integriteitsvraagstukken. Daarbij werden signalen uit de praktijk vastgelegd en vergeleken met beschikbare wetenschappelijke literatuur en informatie uit strafrechtelijke (voor)onderzoeken. Gaandeweg ontstond het beeld dat georganiseerde misdaad niet alleen gebruikmaakt van geweld of financieel gewin, maar ook van subtiele beïnvloeding, relationele afhankelijkheid, sociale druk en geweld en intimidatie. Deze werkwijzen kwamen terug in uiteenlopende dossiers en praktijkcasussen, zowel binnen onderzoeken naar georganiseerde misdaad en ondermijnende criminaliteit als bij corruptie- en integriteitszaken. Vanaf 2019 heeft Jeroen Bakker deze praktijkervaringen systematisch besproken met professionals uit verschillende werkvelden, waaronder politie, toezichthouders, medewerkers van de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI), gemeenten, jongerenwerk, het sociaal domein en andere organisaties die werkzaam zijn binnen de aanpak van ondermijnende criminaliteit. Hun ervaringen, observaties en praktijkvoorbeelden zijn geanalyseerd, met elkaar vergeleken en gedurende meerdere jaren vastgelegd.

Parallel hieraan verzamelde Jeroen Bakker tijdens trainingen, lezingen en voorlichtingsbijeenkomsten door het hele land, onder meer via de Ondermijningsbus, voortdurend nieuwe signalen en praktijkvoorbeelden. Ondernemers, inwoners, jongeren, senioren, maatschappelijke organisaties, onderwijsinstellingen, overheden en professionals deelden hun ervaringen met beïnvloeding, intimidatie en criminele benadering. Sommige voorbeelden bleken

nawoord

In dit boek helpt Jeroen om écht drempels op te werpen en alertheid te organiseren. Geen algemeenheden over 'bewustzijn' of 'weerbaarheid', maar als een zoektocht naar criminele mechanismen en een professionele reactie daarop.

U kunt dit boek van kaft tot kaft lezen. Dat gaat snel, weet ik uit ervaring. Een hoofdstuk valt ook 'los' goed te lezen en is snel te begrijpen. Ik zie echter nog een andere kans. Veel mensen met 'kwetsbare informatie' zijn van nature geen lezers. Daarom helpt het enorm als Jeroen trainingen geeft over het tegengaan van criminele verleidingen in uw organisatie, terwijl de deelnemers meelezen in dit boek. Daaraan is behoefte, want ik weet dat er te vaak obligate trainingen, e-learnings of instructies – soms in opgetuigde (mobiele) ruimtes – worden verzorgd over dit thema die niet landen. Dit boek helpt om op een nuchtere manier kennis over te dragen: in moderne vlotte taal en face-to-face, maar ook door simpelweg te lezen, te luisteren en over zaken na te denken. Wie zich tegen criminele flirts wenst te verdedigen, moet investeren in een verhaal dat herkenbaar is voor de aantrekkelijke menselijke informatiedragers.

dr. Edward van der Torre
Lector Bestuur, Veiligheid en Ondermijning aan de Thorbecke Academie van NHL Stenden